

آداب

لالی / چهار محال و بختیاری

هوشنگ نویخت

عکس‌ها:

احمد ریاحی دهکردی

● چوقای کیارسی، چوقا لیواسی

جنس چوقا از پشم است زیرا سرمای زمستان را دوام می‌آورد و گرمای تابستان را کمی خنک‌تر می‌کند. مردان در تابستان در زیر چوقا، پیراهن و در زمستان لباس گرم می‌پوشند.

هنگامی که هوا سرد باشد چوقا را با شالی به دور کمر محکم می‌بندند تا باد و سرما در آن نفوذ نکند. بافت چوقا به علت متراکم بودن و پشمی بودن آن تا حدودی مانع نفوذ باران هم می‌شود. هنگام گرما و یا در حال کوه‌پیمایی پایین چوقا را تا کرده به کمر یا شانه حائل می‌کنند تا دامن آن دست و پای فرد را نگیرد.

چوقا بدون آستین است. بافتن چوقا برای یک فرد بزرگسال چنانچه بافنده پشت سر هم کار کند، بین ۴۰ روز تا دو ماه زمان می‌برد و وزن آن نباید بیشتر از یک کیلو باشد؛ در واقع چوقا هر چه سبک‌تر بهتر.

چوقا را با کرکیت و دفتین می‌بافند؛ ابزاری باستانی برای کوبیدن گره‌های پارچه روی هم. برای تشخیص اصالت چوقا هم کافی است کمی از نخ آن را بسوزانید در صورت خاکستر شدن خالص و در غیر این صورت از نخ‌های پلاستیکی است.

چوقای بختیاری توسط زنان ایل بافته و دوخته می‌شود. زنانی از طایفه کیارس بهترین و ماهرترین زنان بافنده این بالاپوش هستند بنابراین در میان مردان ایل «چوقای کیارسی» بهترین نوع آن محسوب می‌شود.

همچنین در شمال شرقی دزفول دهی به نام لیوس وجود دارد که چوقاهای بافته شده در آن به تدریج به «چوقا لیویسی» یا لیواسی «مرسوم شدند و بر همین اساس به این بالاپوش چوقا لیواسی هم می‌گویند.

● ابهت یک ایلمرد

«جانمحمد چراغی» در منطقه به «آگلالی» معروف است؛ او پژوهشگر فولکلور بختیاری‌هاست. چراغی معتقد است همان گونه که در شهرها، اصالت و شرایط و ادب یک کارمند یا مدیر برجسته ایجاب می‌کند که کت

و شلوار و لباس منسجم و تمیزی بپوشد در ایل بختیاری هم رسم و ابهت و فرهنگ یک ایلمرد ایجاب می‌کند که لباس فاخر ایلش را با افتخار و البته کامل بپوشد.

چراغی می‌گوید: همان گونه که ترکیب کت و شلوار و پیراهن رسمی سبب زیبایی و تکمیل یک پوشش در شهرها می‌شود، ترکیب کامل لباس بختیاری هم موجب ابهت و زیبایی پوشش یک مرد در ایل می‌شود به گونه‌ای که محال و یا عیب است که کسی چوقا و دبیت بپوشد ولی کلاه بر سر نگذارد.

او از ضرورت ترویج فرهنگ غنی و لباس فاخر بختیاری می‌گوید و تأکید می‌کند: هر کس از زبان و لباس ایل و تبار و زادگاهش فاصله بگیرد به مرور زمان دچار ولنگاری و بی‌هویتی فرهنگی می‌شود و این بی‌هویتی‌هاست که ریشه و اساس بسیاری از ناهنجاری‌ها در شهرها می‌شود. ناهنجاری‌های زیادی که در مناطق بومی و عشایری یا وجود ندارد و یا خیلی کمتر دیده می‌شود.

چراغی از فعالیت‌های فرهنگی چند سال اخیر خود در خوزستان و اهواز یاد می‌کند و می‌افزاید: من به اتفاق بسیاری از دوستان هم‌تبارم سال‌ها تلاش کرده‌ایم تا لباس و زبان فاخر بختیاری را بین جامعه شهرنشین بختیاری ترویج دهیم و خدا را شاکریم که توانسته‌ایم به موفقیت‌های چشم‌گیری نیز در این فرایند سخت فرهنگی دست یابیم.

● زنان، بافنده‌های باستانی چوقا

«بی‌بی حوری جان» یکی از بافندگان قدیمی چوقاست که در شهر «لالی» ساکن است و از روزگاران کهن، این خانم‌ها بوده‌اند که این پوشش باستانی را برای مردان ایل می‌بافته‌اند.

بی‌بی حوری جان کسی است که در این فراموش‌بازار فرهنگ، از روی علاقه و تعصب به حفظ و احیای میراث بازمانده از اجدادش پرداخته است. دستان هنرمند این بانو بافت را شروع می‌کند تا راج به رج دیوسیهایی را در چنگال سپیدی اسیر کند و حاصلش بشود حفظ یک سنت و فرهنگ. برای بافت چوقا از دار خوابیده استفاده می‌شود و تکنیک بافت آن نیز مانند تکنیک